

IZ NAŠE DNEVNE KULTURE

Prešernov svetovni nazor

Pod tem naslovom je priobčil Josip Vidmar v 5. številki letošnjega Ljubljanskega Zvona kratko polemiko zoper A. Pirjevca glede vprašanja o Prešernovem svetovnem nazoru, o katerem se je izrekel docela v skladu z miselnostjo naše dosedanje opredelitve, ki pa ni tako nesporna, kakor se navidezno zdi. Tu me zanimajo predvsem idejne osnove naše dosedanje miselnosti in zato pričujoče vrstice nočejo biti nič drugega — le mimogrede izrečena pripomba, v imenu resnice protestirajoči — liberum veto!

*

Pri nas danes marsikaj kriči po reviziji, zlasti odnos do premnogih ustvarjajočih duhov naše preteklosti ni jasen. Doraščajoči rod preživlja v sebi strašno etično krizo, zgrozil se je nad našo slovensko neodkritosrčnostjo, v mračni borbi s samim seboj trpi za usodo vsega narodnega občestva, potreba je v njem po velikem etičnem dejanju, hoče, da sežge v sebi vso od preteklosti podedovano slabost, išče odkritosrčnosti, jasne do brdkosti. *O da nam je priti do svoje podobe!* — moli ta rod v sebi za veliko, močno, odrešujočo slovensko katarzis. — Tu pa obnemorejo vsa zmehanizirana merila brez trdnega idejnega oporišča — prav tako kakor odpovedo tudi vidiki versko konfesionalne ekskluzivnosti, ki niso samo preozki, kadar govorimo o duhu, ki veje, koder hoče, marveč stoje — absolutno vzeti — celo v ostrem nasprotju s pravim cerkvenim mišljenjem o kraljestvu božjem, ki ne sovпада z vidnimi mejami konfesije. Radi tega danes z vso odločnostjo v imenu resnice odklanjamo tudi ono famozno dualistično »ločitev duhov na Slovenskem«, ki je v posledicah — v opreki s plemenitimi nameni — povzročila le mehanizacijo slovenske duševnosti, tako da se je odslej neredko mislilo, da sme kdo zaradi napačno umevanj konfesionalnih interesov zanikati ali celo potvarjati resnico — in da je odslej zlasti slovenski libertinizem z nezaslišano predrznostjo in notranjo hinavščino *brez protesta* mogel vršiti nasilje v našem duhovnem svetu in se nelegitimno in neetično sklicevati na velike duhove naše slovenske kulture, ki so, v nasprotju z njim in zvesti božjemu klicu vesti, iskali in morda tudi našli osvobojajočo resnico izven konfesije — ali pa vsaj odkritosrčno izpovedovali svoj notranji kaos.

*

To je po moji sodbi tudi eden izmed vzrokov, zakaj je danes še vedno nezadostno rešeno vprašanje Prešernovega svetovnega nazora — prav tako kakor je še vedno nerešen njegov umetniški problem. Grešili smo nad Prešernom takrat, ko smo naivno hoteli videti v njem idiličnega vernika, grešili smo nad njim takrat, ko smo izrekli anatema nad njim in nasprotja površno izpreminjali v protislovja — in grešili smo takrat, ko smo toliko vedeli povedati o njegovem resničnem in namišljenem »freigeistovstvu«, ne da bi ga

skušali duhovno opredeliti in spoznati njegovo edinstveno osebnost. Trdim, da je vpliv libertinizma na Prešerna bil površen, da more potem-takem biti le slučajna in zunanja oznaka. To je imel bržkone v mislih tudi Pirjavec, ko je — za Prijateljem sicer — skušal tolmačiti njegovo »freigeistovstvo« iz posebnih časovnih prilik — ne pa njegovega duhovnega sveta, ki ga tolmači — po Žigonu — iz njegovih poczij. Zato je tudi Vidmarjevo razlikovanje med »svobodomiselstvom velikih duhov« in pa med »svobodomiselstvom malih duhov« zame le znamenje notranje svetovnonazorne neenotnosti, neizdelanosti in nesigurnosti. Zakaj svoboda vesti in misli je nekaj drugega nego libertinizem, a tudi sicer le etično izhodišče svetovnega nazora — in Prešernov svetovni nazor bo treba tolmačiti iz globlje duhovne problematike onih dni, evropske in slovenske, predvsem pa bo treba preko vseh odnosov najti osebni problem, odgrniti edinstveno podobo njegovega duha. Pribijemo: *Prešeren je naš tragičen duh, ki se je iz nižin plitvega liberalizma dvignil na višine etične odgovornosti in brezpogojne pokorščine notranjemu imperativu.* Tak je bil že na početku svojega umetniškega ustvarjanja, ko je pisal — kakor v odgovor svobodomiselnemu utilitarizmu in materializmu — »Slovo od mladosti«, ta svoj pretresljivi in globokoverni — *manifest slovenskega idealizma!*

France Vodnik

Naša podoba

»Jutro« je v svoji 76. številki z dne 30. marca t. l. priobčilo pamflet z naslovom »K vprašanju: Ali smo Slovenci religiozen narod?«, v katerem se avtor — neki mali »b« — zaganja tudi ob nekatere moje kulturno-zgodovinske trditve in ugotovitve v uvodu k antologiji slovenske religiozne lirike. Poniževalno zame bi bilo, če bi odgovarjal na vse piščeve abotnosti, moram pa z vso odločnostjo protestirati proti nameri, predstaviti me kot nekaj, kar nisem, in pa proti poizkusu, izmaličiti pravo podobo mojega dela z lažmi in zavijanjem. Kajti nič drugega kot laž in zavijanje ni naslednji stavek: »Protireformacijsko dobo, v kateri nad pol stoletja ni izšla nobena slovenska knjiga, šteti med najsvetlejšo dobo naše zgodovine«, kakor to dela avtor vsaj indirektno (!), je stvar okusa...» Tako-le pisanje pa morda vendarle ni samo stvar okusa, marveč tudi stvar — vesti, in zares sem radoveden, kdo daje pri »Jutru« takim rečem imprimatur. Zakaj jaz sem se, menim, izrazil glede zgodovinskih dob nedvoumno in absolutno jasno. Pisal sem: »Res je, da so bila tri najsvetlejša obdobja naše preteklosti, namreč reformacija, romantika in moderna, odločno antiliberalna, to je sredotežno in bogoiskateljsko usmerjena; a prav tako je res, da je tedaj zorenje slovenskega duha prešlo v konflikt z enostransko-objektivno katoliško tradicijo. Ta konflikt pomeni morda najusodnejši, a tudi najresničnejši in najsvobodnejši notranji spor slovenskega duha. Ta spor se je pričel v trenutku, ko je slovenski človek postal notranje aktiven, in sicer iz individualnih in narodnostnih osnov. Radi tega

ni nič čudnega, če ta spetli stvariteljski trenutek pomeni rojstvo naše individualne kulture. Iz nje in zaradi nje bo slovenstvo živelo vsevdilj, svetlo in močno iz Trubarja, Prešerna in Cankarja.» (Križ I, 61.) Potemtakem vse drugo lahko odpade. Razumljivo pa je, da nekatere ljudi pri nas boli in jih je strah, ker je slednjič vendarle nastopil čas, ko bo novi rod dokončno odrešil od laži liberalizma — podobo kulturnega slovenstva.

France Vodnik

PREJELI SMO V OCENO

Arthur Achleitner: *Planinski kralj*. Povest s štajerskega Pohorja. Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil dr. Ivan Dornik. Tiskarna sv. Cirila v Mariboru, Cirilova knjižnica, XXIX. zv. Maribor, 1929.

Fran Roš: *Medved Rjavček*. Povesti za mladino. Brata Rode in Martinčič. Celje, 1929.

Savo Čermelj: *Roger Joseph Bosovich als Relativist*. Posebni odtisk iz II. zv., 4. snopiča Archiva f. Geschichte der Mathematik, der Naturwissenschaften und der Technik, F. C. W. Vogel. Leipzig, 1929.

H. R. Savage: *Snubitev kneza Šamila*. Iz angleščine prevel Josip Poljanec. Cirilova knjižnica, XXII. zvezek. Maribor, 1928.

Karel Mat. Čapek-Chod: *Hojka. Nedonošen*. Iz češčine prevel Slavko Slavec. Književna družina »Luč«. Trst, 1928.

Henri de Regnier: *Beg*. Roman. Poslovenil Janko Tavzes. Ljubljana, 1928.

Jurkić Štefa: *Legenda u bojama i druge priče i pripovijetke*. Zagreb, 1928.

Novellen und Erzählungen. (Otto Ludwig, Zwischen Himmel u. Erde; Adalb. Stifter, Das Heidedorf; Jakob Frey, Das Vaterhaus.) Bibliothek wertvoller Novellen und Erzählungen. Herausgegeben von Dr. Otto Hellingshaus. B. 5. Herder, Freiburg i. Br. (Priznana dobra nemška novelistika.)

Prva izložba slavenskih exlibris u Hrv. Narodnom muzeju u Zagrebu. Katalog. Zagreb, 1929.

Slovenski tisk. Izdaja Zveza faktorjev za Slovenijo v Ljubljani. I. letnik 1929. Urednik Miroslav Ambrožič. — Revija ima namen širiti razumevanje za pomen tiska, širiti razumevanje za njegovo kvaliteto in delati na to, da se kvaliteta slovenskih tiskarskih proizvodov čim bolj dvigne. Poučuje o tisku, dovršuje strokovno terminologijo in objavlja sodobno slovensko bibliografijo (J. Šleibinger).

Velimir Gligorić: *Matoš, Dis, Ujević*. »Dom.« (Cir.) Beograd, 1929.

Izveštaj Matice Hrvatske za god. 1928. S imenikom članova. Zagreb, 1929.

Nova Europa. Knj. XX., br. 1 i 2. Grgur Ninski. Povodom postavitve Meštrovićevega spomenika Grgurju Ninskemu v Splitu.

Fr. Bradač: *Slovar tujk*. Jugoslovanska knjigarna. Str. 174. Ljubljana, 1929. — Namenjen vsem družabnim slojem.

Poročilo o desetletni upravni dobi (1. jan. 1919 do 31. dec. 1928) okrajnega zastopa v Mariboru z

uvodno zgodovinsko črtico. Založil Okrajni zastop v Mariboru.

Heinrich Federer: *Gibt mir meine Wildnis wieder!* Umbrische Reisekapitel. Herder & Co., Freiburg i. Br. — Ljubke, tople impresije. Dehtijo brez tragike; idealizirano gledam svet in nastroj, kakor odsevan iz mirnega jezera, ki viher nima. Jezero brez viher — duša pesnikova: zanos pobožnega romarja, ki ne čuti široko, pa zato tem bolj intimno.

Dr. I. P.

Knjige Mladinske Matice v Ljubljani za l. 1929.:

1. Kresnice, letn. II. Uredil Vilko Mazi.

2. Tone Seliškar: *Rudi*. Povest za mladino.

3. Radivoj Rehar: *Začarani krogi*. Bajke in pravljice. Ilustriral Saša Šantel.

4. Zmagoslav Pipan: *Kako smo delali radio*.

France Stelè: *Celjski strop*. Umetnostno-zgodovinska studija o stropu v »stari grofiji« v Celju. Mestni magistrat. Celje, 1929. — Z eno risano pregledno skico celega stropa in 26 slikami. — Celjski strop je eden najvažnejših umetnostnih spomenikov Slovenije.

51. izvestje državne realne gimnazije v Ptuj (1919/20—1928/9). Vsebinska: Prolog, Ks. Meško — Ob šestdesetletnici ptujske gimnazije, dr. Josip Komljanec — Šolska poročila, Peter Holecček. — Ptuj, 1929.

Izvestje državne realne gimnazije v Celju za šolsko leto 1928/9. Celje, 1929. — Poleg običajnih poročil znanstveni članek: S. Brodar: *Potočka zijalka na Olševi*. Prva paleolitska postaja v Sloveniji.

France Stelè: *Sodni okraj Kamnik*. Topografski opis. Ljubljana, 1929. — Naroča se pri: Umetnostno-zgodovinsko društvo, Ljubljana, univerza, seminar za umetnostno zgodovino. (Vsebinska: Bogato ilustriran opis vseh cerkva, gradov in drugih umetnostnih spomenikov kamniškega sodnega okraja.)

Mlada Bosna, zv. 3 in 4. Nova književna nastojanja. Urednik: Branko St. Kebeljč, profesor Učiteljske šole, Sarajevo, Salomova Palača III.

Aleksandar Vučo: *Ako se još jednom setim ili Načela*. Sa crtežima Marina Tartalje. S. B. Cvijanović. Beograd, 1929.

Državna hipotekarna banka kraljevine SHS. Izveštaj za poslovnu godinu 1928.

Časopis za zgodovino in narodopisje. XXIV. l., 3.—4. zv. Izd. Zgodovinsko društvo v Mariboru.

— Iz vsebine: Fr. Baš: Maribor (Mestna meja). — Kotnik J.: Slovenski rokopis z Leš pri Prevaljah iz sredine 18. stol. — Izvestja. — Slostvo. — Društveni glasnik.

Etnolog. Glasnik kr. etnografskega muzeja v Ljubljani. L. III. Ljubljana, 1929. — Iz vsebine: M. Murko: Velika zbirka slovenskih narodnih pesmi z melodijami. — M. Kus-Nikolajev: Hrvatski seljački barok. — I. F. Šašel, avtobiografija. — K. Oštir: Japodi. — L. Ehrlich: Razvoj etnologije in njene metode v zadnjih desetletjih. — N. Županić: Antropološki karakter J. Cvijića. — St. Vurnik: Slovenske panjske končnice. — P. Skok: Iz slovenske toponomastike. — Kronika, referati, kritike.